

Hockeyskandalen: Forskarna har ordet

Tre unga män, kamrater och kolleger, familjefäder, mångmiljonärer, ansedda och respekterade medborgare – hjältar i mångas ögon – går ut på stan en kväll för att ta ett glas och fira en gemensam framgång. Nästa dag står de tre, ishockeyspelare i Tre Kronor, anklagade för gruppvåldtäkt. Den största idrottsskandalen på svensk botten i mannaninne är ett faktum.

Frågorna hopar sig: Vad hände egentligen? Hur kunde det hända? Vad betyder det inträffade för svensk ishockey? För svensk idrott? För idrottens som sådan? Som vanligt i sådana här sammanhang är det samma mediemänniskor som ställer frågorna som besvarar dem, och vi har kunnat läsa spaltkilometer med fakta och tyckanden om vartannat under den senaste tiden.

idrottsforum.org låter i denna uppdatering fyra idrottsforskare analysera och kommentera händelsen och dess kända och förmodade konsekvenser. Journalisten och författaren till *bl a Kvinder på banen: Sport, køn og medier* Alice Riis Bach väljer att lyfta fram den kanadensiska ishockeykulturen – de tre svenska landslagsspelarna spelade alla i NHL – som främsta förklaringsvariabel, och stödjer sig på Laura Robinsons avslöjande rapportbok *Crossing the Line: Violence and Sexual Assault in Canada's National Sport*. Idrottsfilosofen och genusforskaren Kutte Jönsson ser ett generellt maskulinitetsideal inom idrotten som i ishockeyn är som mest uttalat, och beskriver samtidigt Tre Kronor som ett folkhemsbygge, Sveriges främsta idrottsliga representant, internationellt och inåt mot de egna leden.

Håkan Larsson är idrottspedagog och genusforskare vid Lärarhögskolan i Stockholm. Han tar sin utgångspunkt i Todd Crossets strukturella förklaringsmodell för idrottsvåld, som sätter makt och konstruktionen av manlighet i centrum, och som ser sexuellt våld som ett uttryck för manlig respons på specifika situationer. Alkoholen som katalysator för oönskade beteenden inom idrotten lyfts fram av Tobias Stark, idrottshistoriker i Växjö, som en central förklaringsfaktor, i kombination med manlighetskulturen inom hockeyvärlden. Han pekar på raden av sex- och/eller spritskandalerna som kantat svensk hockeyhistoria sedan 1940-talet.

De fyra bidragen till analysen av det som nu kallas hockeyskandalen fångar tillsammans in alla möjliga och rimliga faktorer som kan ligga till grund för en förståelse för varför det som hände hände, och samtidigt pekar de ut de områden som idrottens sociala utvecklingsingenjörer måste arbeta med för att åtminstone försöka förhindra att liknande händelser inträffar igen.

Publicerade på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2005-02-22

Copyright © Respektive författare, 2005. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Voldtægtskultur i canadisk ishockey

Alice Riis Bach

Denne uges skandale i svensk ishockey bør ses i sammenhæng med afsløringerne af bagsiden af NHL medaljen – især fordi de tre landsholdsspillere har spillet i NHL. Hvorfor fortæller sportsredaktionerne ikke historien om den voldtægtskultur, der i årtier har domineret ishockeysporten i verdensmestrenes hjemland. En voldtægtskultur, der i et tabuiseret broderskab stadig dækker over pædofile træneres overgreb på unge håbefulde teenagespillere, gruppevoldtægter af fans og kærester og sadistiske indvielsesritualer helt ned i juniorrækkerne.

Journalisten og forfatteren Laura Robinson, der i 2002 fik Play the Game prisen i Danmark, udgav i 1998 bogen *Crossing the Line – Violence and Sexual Assaults in Canada's National Sport*. Hun begyndte sit afslørende arbejde af voldtægtskulturen i miljøet omkring de canadiske junior og senior ishockeyhold med en tilfældig sag i 1992. Alt for mange piger – mange af dem fans eller kærester med ishockeyspillerne – har været udsat for gruppevoldtægt og vold. Laura Robinson bestemte sig for at undersøge, om der var en årsag til, at håbefulde teenagespillere pludselig forandrede sig til bandelignende voldtægtsforbrydere.

To ishockeyspillere fra Swift Current Broncos juniorhold blev i oktober 1989 anklaget for voldtægt af en 17-årig pige. Pigen plejede at gå i kirke, hun var jomfru og kæmpede med indlæringsvanskeligheder. Politiet afhørte hende i to timer uden en voksen værge, og de slap hende først, da de havde fået hende til at sige, at hun måske *ikke* havde sagt nej. Skolerådgiveren på pigens skole, der var gift med en af ejerne af holdet, kaldte pigen ind på sit kontor og sagde, at de to spillere var gode drenge, de ville aldrig gøre den slags og pigen skulle droppe anklagerne. Ejeren var tidligere partner i det advokatfirma, som skulle have kørt sagen mod spillerne. Men det blev aldrig til en sag, fordi politiet og de lokale anklagemyndigheder vendte anklagen mod pigen og beskyldte hende for falske anklager imod de to ishockeyspillere. Pigen blev dog frikendt i retten efter at spillerne erkendte oral, vaginal og anal indtrængen, og at “der havde være meget blod”, men de påstod, at det var efter pigens ønske. Dommeren fastslog, at pigen havde lidt betragtelig fysisk, psykisk og følelsesmæssig overlast, og at hun *ikke* havde givet sit samtykke. Pigens forsvarer forsøgte at få iværksat en juridisk undersøgelse af sagen, men det blev afvist af det lokale konservative styre i Saskatchewan. Ishockeyspillerne blev hurtigt solgt til hold i andre af Canadas provinser.

Laura Robinson talte med ti andre unge kvinder fra Swift Current, som havde været udsat for seksuelle overgreb og voldtægt. Men ingen af kvinderne turde gå til politiet, da de så, hvad der skete med pigen med indlæringsvanskeligheder. I Swift Current blev alle overgreb og forbrydelser i årevis benægtet og fortiet af alle med tilknytning til sporten og det viste sig senere, at byen gemte på flere forfærdelige forbrydelser.

Sadistiske indvielsesritualer

En af årsagerne til ishockeyspillernes overgreb på og voldtægter af pigerne omkring klubberne kan findes i sadistiske indvielsesritualer. I marts 1994 bragte Toronto Stars sportssektion en notits om 135 anklager for seksuelle overgreb mod ejere, trænere og ledere af juniorholdet Tilbury Hawks.

16-årige Scott McLeod var en af de nye spillere, som blev inviteret til indvielsesfest før sæsonstart hos en af holdets ejere, et velrenommeret ørelæge. Der var masser af øl og alkohol i huset, øllene blev mere eller mindre tvunget i de unge spillere ved hjælp af den kendte tragt med slange, der gør at man kan sluge en øl på få sekunder. Spillerne blev kaldt ud i et for rum til garagen, her var der pornofilm på videoen og spillerne blev opfordret til at drikke og masturbere.

Derefter blev de unge spillere to og to kaldt ud i garagen, hvor en halvcirkel af stole var sat op. Her sad ejerne, trænerne, lederne og seniorspillerne og hujende. Scott og den anden spiller blev opfordret til at strippe foran mændene. På trods af et heftigt alkohol indtag blev Scott bange og hans frygt tog til, da de bandt en snor til hans penis. Snoren var bundet til en spand, og den blev ophængt over en hockeystav, der lå på tværs af to stole. Pludselig kom en bunke sorte puck frem og mændene begyndte at kaste puckerne i spanden, så snoren trak i Scotts penis. Han udholdt smerten indtil snoren sprang af. Det var kun den indledende perverse leg. Herefter tog holdkaptajnen en operationshandske på, så fik han to skumfiduser udleveret og fik ordrer om at presse dem op i Scotts og holdkammeratens rectum. Så skulle de konkurrere om, hvem der først kunne presse skumfiduserne ud igen. Taberen skulle spise begge skumfiduser. Flere lege fulgte og til sidst fik de to drenge bind for øjnene og ordrer om at ligge på ryggen på gulvet og stikke deres tunger ud. To af de voksne mænd trak bukserne ned og satte sig oven på drengenes ansigter. Da den sidste leg var ovre, lykkedes det Scott og holdkammeraten at flygte.

Scott var helt ude af den, han ville stoppe med at spille ishockey og blev aldrig helt den samme Scott. Hans forældre forsøgte at kontakte ledelsen af holdet, men forgæves. Så inviterede de alle forældrene til et møde, men kun et forældrepar troede på deres søns beretning – de øvrige indtog den holdning, at hvis spillerne ikke kunne komme sig over små ting som disse uskyldige indvielsesritualer, så ville de aldrig blive store ishockeystjerner. Scotts forældre fortryder, at de ikke gik til politiet med det samme. Der gik seks måneder før de 135 anklager blev rejst mod tretten ejere, trænere og ledere. Retssagen endte med, at to af mændene, holdkaptajnen og en af trænerne, erklærede sig delvist skyldige og anklagerne mod de øvrige blev frafaldet.

Sportsredaktøren på den lokale avis udtalte, at reaktionerne på indvielsesritualerne var blæst op. Han sagde til Robinson: "Den slags ting har altid foregået. Det er kun i de seneste fem år, at det er blevet rigtig seksuelt. Og de stak ikke skumfiduserne rigtigt ind, kun imellem ballerne." Sportsredaktionen dækkede ikke sagen.

Robinson konsulterer i bogen flere forskere heriblandt professor i antropologi Peggy Reeves Sanday, som har forsket i gruppevoldtægt, og professoren citeres for følgende:

–Under gruppevoldtægt har mændene denne tro på, at kvinden ikke har et seksuelt handlerum, at hun er en "ting", og hun skal være passiv for at imødekomme mændenes

seksuelle behov. Mændenes seksuelle overgreb bør ikke forveksles med heteroseksuel sex. Gruppemasturbation, som er opstået via tilstedeværelse af en kvindekrop, er i virkeligheden en homoseksuel handling. Årsagen er de følelsesmæssige relationer, der eksisterer imellem mændene – ikke mellem mændene og kvinden. Hendes krop servicerer blot deres behov for at præstere seksuelt for hinanden. Professoren fastslår, at homofobi og misogyni er et tveægget sværd.

En anden af Sandays pointer er, at de teenagedrenge, der har været ofre for sadistiske indvielsesritualer, bruger pigerne som surrogat ofre. Det sker, fordi drengene kan ikke rumme de nedværdigende og fornedrende følelser, som ydmygelserne under indvielsesritualerne har givet dem. I stedet for at se i øjnene hvad denne machosportsverden og faderfigurene har gjort mod dem i ly af ritualerne, så udtrykker disse drenge deres fornedrelse ved at udleve overgrebene på pigerne. Det forklarer, hvorfor alle gruppevoldtægterne indebærer både oral, vaginal og anal indtrængen. Pigerne bliver derefter afvist på samme måde, som drengene afviser deres egne følelser af nedværdigelse og ydmygelse. En psykiater eller en psykolog vil sige, at disse følelser *ikke* forsvinder ved denne form for udlevelse af overgrebene på pigerne, tværtimod vil drengene være tvunget til at udleve dem gang på gang, fordi de netop ikke erkender disse følelser og ikke erkender, at de selv er ofre for sadistiske ritualer.

På tynd is

I 1996 samarbejdede Robinson med redaktionen bag tv-programmet “fifth estate” - et kritisk dokumentarprogram hos den største tv-station i Canada, CBC. De lavede tv-dokumentaren “Thin Ice”, der afslørede voldtægtskulturen i ishockeyklubberne. Heri forklarer advokaten Ken Dryden, der er tidligere ishockeystjerne, at spillerne fra de er helt unge 10-12-15 år bliver omgærdet af beundring og stjernebehandling. Det efterlader nogle af dem med en omnipotent selvopfattelse, som det er set hos rockstjerner, politikere og forretningsfolk med lettjente millioner. Hvis spillerne begår et fejltrin, så står hele sportens professionelle system på spring for at klare og dække over problemerne. Tv-udsendelsen eksponerede nationalsportens syge hemmelighed. Især en historie om en pædofil ishockeytræner nåede efterfølgende dag forsiderne.

I januar 1997 trådte NHL-spilleren Sheldon Kennedy offentligt frem med anklager imod den pædofile træner Graham James fra Swift Current Broncos. Han blev anklaget for ikke mindre end 350 overgreb på Kennedy og en anden spiller. Graham James havde tvunget Sheldon Kennedy til at bo hos sig i forbindelse med kampe og træningslejre, fra Kennedy var 14 år. Træneren formåede at fastholde Sheldon Kennedy i det kriminelle forhold i seks år, indtil Kennedy i 1990 forlod Swift Current Broncos. Det var også Graham James, som betalte nogle af sine spillere for at have sex med intetanende piger, mens han optog dem på video.

Under retssagen mod Graham James forsøgte hans forsvarer at forvirre og uskyldiggøre de alvorlige anklager med at påstå, at Graham James blot er homoseksuel – ikke pædofil. Men Robinson citerer forskere for at fastslå, at det for den pædofile ikke er afgørende,

hvilket køn offeret har – men det er afgørende, at barnet har en åbenlys sårbarhed. Graham James erklærede sig skyldig i nogle af overgrebene og hans forsvarer foreslog tre et halvt års fængsel. Det godtog dommeren. Ved at erklære sig skyldig forhindrede Graham James yderligere undersøgelser.

Den anden unge spiller, som blev udsat for omkring 50 af de 350 overgreb fra Graham James, anlagde i 1999 en civil retssag for over en million dollars mod syv lokale ishockeyorganisationer, de to klubber, som Graham James havde været træner i, og et privat selskab ejet af Ed Chynoweth der, som repræsentant i Canadas Hockey League, havde ansvaret for at supervisere de lokale ishockeyorganisationer. Sagen blev rejst for at ansvarliggøre de idrætsledere, som havde fornægtet og fortiet overgrebene velvidende, at Graham James er pædofil. Sagen skulle have været for retten den 14. april i 2003, men en uge før retssagen offentliggjorde parterne, at der var indgået forlig for et ikke-afsløret beløb.

Robinson havde ventet et forlig, fordi hvis sagen havde kørt ved domstolene, ville vidner og yderligere politiundersøgelser have afsløret, at Graham James sandsynligvis har begået overgreb mod mellem tyve og et hundrede juniorspillere.

Med interview fra alle niveauer i ishockeymiljøet tegner Robinson et sammenhængende billede af en machosportsverden, der er udadtil er homofobisk, kvindehadende og helte- dyrkende, og indadtil rykker grænserne for perverse seksuelle handlinger mellem voksne mænd og unge drenge i et tabuiseret broderskab, der tillige beskytter pædofile.

Man kunne ønske sig at jurister, dommere, politi og ikke mindst ledere, trænere, spillere og forældre i svensk ishockey vil nærlæse Robinsons arbejde, fordi der er bevis for samtlige påstande. Ishockeysportens samlede advokatbistand i Canada, hvilket ikke siger så lidt i ishockeyens milliardforetagende, har stået på spring for at finde bare en lille udokumenteret påstand. Men kun en flig af sandheden er afsløret – resten forties stadig under jublen over nationale hockeyhelte, guldmedaljer og dollars.

Folkhemsbygget Tre Kronor skakat i grunden

Kutte Jönsson

Tre svenska ishockeyspelare i det ”folkkära” Tre Kronor, Andreas Lilja, Kristian Huselius och Henrik Tallinder, är alla fostrade i den svenska ishockeymyllan. I den rollen förväntas de agera på ett visst för att inte skada ”Idrottssveriges trovärdighet”. Men när de på kvällen efter landskampen mot Norge i Sweden Hockey Games bestämde sig för att ”gå ut och snacka av sig lite”, något som senare ledde till att de ”tog med sig en brud till hotellrummet”, så bröt de mot de oskrivna ordningsreglerna. Morgonen efter anmälde kvinnan de tre spelarna för våldtäkt.

Juridiskt är männen friade från anklagelserna. Däremot är de inte friade moraliskt. Den moraliska domen mot dem har varit hård. Dessutom har ishockeykulturen skildrats, inte minst av tidningarnas sportkrönikörer, som en öppet sexistisk, en machokultur där kvinnoföraktet tillåts odlas. Men från hockeys egna led var de första reaktionerna annorlunda. Man ville uppenbart tona ner det som beskrivits som en av de största skandalerna i svensk idrottshistoria.

När sedan de tre anklagade spelarna gör en intervju för TT kan de inte se vad de gjorde för fel, men ber ändå om ursäkt till ”alla” – utom till kvinnan, eller ”flickan” som de kallar henne. Men den största skulden lade de först som sist på ”medierna”.

Reaktionerna från det officiella Hockey-Sverige uppvisar en i det närmaste övertydlig brist på självinsikt och självkritik. I försöken att återupprätta den förlorade ”hedern” valde man att individualisera ett idrottskulturellt problem. Exempelvis betonade man att ”majoriteten” av alla spelare ”sköter sig bra”.

Ishockey har en speciell status inom svensk idrott. Tre Kronor är det klassiska folkhemsbygget inom idrotten, den idrottsliga institutionen som allra tydligast fått rollen att representera den svenska nationen. På så vis har spelarna kommit att bli ställföreträdande soldater. Det kan också vara ett av skälen till att ishockey tillhör en av de mest ”könade” idrotterna.

De maskulinitetsideal som den moderna tävlingsidrotten bygger på är som mest uppenbar inom hockeyn. De värderingar, attityder och ideal som underbygger maskuliniseringen inom spelet tenderar att reproduceras även utanför rinkens och omklädningsrummen. Ishockeyn i Sverige bildar med andra ord det genusforskaren Robert Connell kallar ”hegemonisk maskulinitet”. Hegemonisk maskulinitet är en typ av maskulinitet som alla tvingas förhålla sig till. I vår tid skapar de medialt mest attraktiva idrotterna ett sådant maskulinitetsideal. Det är mot den alla, såväl kvinnor som män, ”tvingas” definierar sig.

Eftersom det sedan handlar om hegemoni är det i grunden en fråga om maktrelationer. Att ishockeyspelare har status är något som tycks trummas in i spelarna från tidig ålder.

Bara några dagar efter det att våldtäktsanmälan gjordes mot de Tre Kronor-spelarna sände, ironiskt nog, SVT dokumentären "Hockeyresan" av Richard Petrelius och Jacob Nordenson. I filmen får man följa ett gäng 15-16-åriga killar – och en tjej – i Vallentunas pojklag. Ungdomar, föräldrar och ledare intervjuas.

Man får snart veta att de vuxna ser hockeyn som ungdomarnas räddning från att hamna i problem. En av ledarna ser hockeyn som en "social fostran". Hjärtat i berättelsen är en resa till Toronto laget samlat ihop till. Det visar sig bli den sista resan med "gänget". När de kommit hem är det dags för elitsatsning för dem som håller måttet. I eftertexterna får man emellertid veta att samtliga spelare slutade ett år efter resan. Alla utom en: den enda tjejen i laget. Hon åkte tillbaka till Kanada och började sedan spela i landslaget. Hon som tidigare hade stört "ordningen". Det framkom nämligen, att med åldern hade dynamiken i laget förändrats. Killarna försökte helt enkelt att på olika sätt utdefiniera henne, med ledarnas tysta medgivande. Också detta, kan man sluta sig till, ingår i den "sociala fostran" av framtidens elitspelare.

Det är tydligt att de maskulinitetsideal som unga spelare fostras i hänger kvar bland professionella elitspelare. Under den första presskonferensen efter att nyheten hade släppts om kvinnans våldtäktsanmälan flankerades de tre landslagsspelarna av ishockeyförbundets ordförande Michael Englund. Det var Englund, inte spelarna själva eller deras advokat Leif Silbersky, som förde deras talan. Spelarnas tystnad bröts först senare, dels genom påtryckningar från deras juridiska ombud och dels genom deras arbetsgivares sponsorer. Att spelarna verkar oförstående inför kritiken är intressant. Dessutom verkar det som om ishockeyförbundet har en oförmåga att själv tackla de värderingar som skapas genom den maskuliniserade lagmoralen.

Utifrån den senaste tidens händelser, är det därför rimligt att dra slutsatsen, att den moraliska legitimitet svensk ishockey alltid getts – exempelvis genom skattefinansierade statsbidrag – förmodligen är något den inte förtjänar.

Hockeyspelarna: ”Det var inte meningen” – om varför det som inte är meningen sker ändå

Håkan Larsson

Klockan 01:15 natten till en torsdag i februari beger sig tre svenska landslagsspelare i ishockey ut i storstadsvimlet för att ”snacka av sig lite” efter en vänskapslandskamp mot Norge tidigare under kvällen. Enligt egen utsago är det ”inte meningen” att de ska ta med sig en ung kvinna som de, likaledes enligt egen utsago, förstår är berusad, med upp på hotellrummet för att alla tre ha sex med henne. ”Men nu hände det.” Händelsen fick en enorm massmedial uppmärksamhet, vilket i sig är intressant och jag ska återkomma till denna fråga senare. Det som inte var meningen att hända hände alltså ändå och om det som hände inte hände på de tre männens initiativ, på vems initiativ hände det då? Var det kvinnan som tog initiativet? Sannolikt inte. Kvinnan uppger att hon endast har fragmentariska minnesbilder av vad som tilldrog sig under natten. Frågan om ”vems initiativ?” går alltså tillbaka till de tre männen. Enligt kvinnans beskrivning var det ingen av dem som verkade vilja kännas vid henne när hon klockan 11 följande förmiddag vaknade upp, utan att veta vare sig var hon var eller vad som hade hänt under natten? I den debatt som följt kan man spåra flera olika teman: Var det rätt eller fel att stänga av spelarna från fortsatt spel i Tre Kronor?; Vilken betydelse kan händelsen tänkas få för svensk ishockey?; Vilken kvinnosyn har manliga ishockeyspelare, och kanske manliga elitidrottare över lag? Däremot har man nogsamt undvikit den, för mig, viktigaste frågan: Hur kunde det hända, om det nu inte var ”meningen”?

Sannolikt kan vi inte få några uttömmande svar från inblandade parter. De tre männen hävdar å ena sidan att de inte lämnade spelarhotellet med avsikten att ”ragga” en kvinna, å andra sidan att de ändå inte kan se något fel i sitt agerande. Polisens förundersökning lades också ner redan på eftermiddagen samma dag som en läkare vid Södersjukhuset uppmärksammade polisen på att brott kunde ha skett. Kvinnan, som inte minns något av händelsen, kan i princip inte bidra med något till polisens utredning. För att förklara vad som hände krävs andra typer av utgångspunkter. I artikeln ”Athletic Affiliation and Violence Against Women. Toward a Structural Prevention Project”, ingående i antologin *Masculinities, Gender Relations, and Sport* (McKay, Messner & Sabo 2000) skissar den amerikanske forskaren Todd Crosset hur man kan förstå idrottares aggressiva beteenden, med eller utan sexuella inslag, mot kvinnor och jag väljer att grunda mitt resonemang i denna artikel därför att den tar sina utgångspunkter i ett *strukturellt perspektiv*, där *makt* och *konstruktionen av manlighet* (eller maskulinitet) är grundläggande begrepp.

Crosset börjar med att göra upp med några vanliga föreställningar. För det första gäller det föreställningen att manliga idrottare är mer våldsamma mot kvinnor än män i största allmänhet. Det finns ett visst, men inget starkt stöd för en sådan tes i den nordamerikanska

forskningen. För det andra är idrotten alldeles för heterogen för att man ska kunna dra alla ”manliga idrottare” över en kam. Olika idrotter och idrottsorganisationer kan vara mycket olika när det gäller betoningen på manlighet och de egenskaper och karaktärsdrag som förknippas med manlighet. För det tredje menar Crosset att det inte går att närma sig frågan utifrån hållningen att en och samma person alltid skulle omfattas av en och samma kvinnoyn. Crossets utgångspunkt är dock att mäns sexuellt aggressiva beteenden gentemot kvinnor kan ses som ett sätt för män att utöva makt över kvinnor och, i vissa fall, att demonstrera denna makt inför andra män. ”It is impossible to disassociate violence against women from aspects of masculinity. Similarly, it is difficult to discuss masculinity without noting men’s use of sport to construct and maintain masculine identities” (s. 148). Detta skulle i så fall bli speciellt aktuellt i samband med idrotter som konstrueras som särdeles maskulina och som också karakteriseras av en utpräglat homosocial kultur, något som gäller för flera av våra populära lagbollspel (se Brännberg 1998 och Fundberg 2003).

Men vad innebär då manlighet, eller maskulinitet? Crosset för fram en mycket intressant definition:

Masculinity, then, is a behavioral response to a particular situation. The same man may participate in a variety of masculinities depending on the context ... Athletes’ violence against women then can be understood as situationally dependent, structurally encouraged or constrained demonstrations of masculinity. (155)

Manlighet kan alltså ses som *ett beteendemässigt gensvar på en specifik situation*. Ett sådant synsätt har, för mig, ett högt förklaringsvärde när det gäller de tre ishockeyspelarnas beteende. Även om det inte var meningen att, efter det att spelarna gått ut och druckit några öl, ta med en starkt drogpåverkad kvinna och ha sex med henne, så var det ett tänkbart beteendemässigt gensvar på den aktuella situationen. Vad menar jag då med ”tänkbart gensvar”? Konstruktionen av manlighet rymmer många saker som vi kanske helst inte vill kännas vid, men som ändå ofta uppfattas som i någon mening ”naturliga”, t ex att män alltid vill ”ta tillfället i akt” när det finns en utsikt om sex. Detta är för övrigt en trolig förklaring till varför ingen debatt uppstod om hur det kan komma sig att det som skedde faktiskt skedde: män vill ha sex och för dem som har bildat sig bara en vag uppfattning om vilka sexuella beteenden som målas upp som ”mäns innersta drömmar” i porrbranschens värld, så är att ha sex flera män tillsammans med en mer eller mindre värnlös kvinna just en sådan dröm.

De sexuella aktiviteter som utspelade sig på ett av spelarnas hotellrum hade inget med lust eller romantisk kärlek att göra – det var ju inte så att killarna låg kvar och gosade med kvinnan morgonen efter själva ”akten”. Snarare kan det förstås som en erövring, ett tecken på manlighet. Även om de tre spelarna inte alltid omfattas av en förnedrande syn på kvinnor (hur det ligger till med den saken vet vi ju helt enkelt ingenting om), måste man fråga sig i vilka sammanhang sexuella beteenden av detta slag kan ske. Eller för att formulera frågan lite mer tillspetsat: Hur kan det komma sig att tre män, mer eller mindre samtidigt, finner det meningsfullt att idka sex med en kvinna som inte är vid sina sinnens fulla bruk? Alkoholintaget kan naturligtvis ha spelat in, men en av spelarna hävdar att han inte druckit

någon alkoholhaltig dryck. Här måste man förstås också överväga inflytandet av konstruktionen av manlighet inom ishockeykulturen.

Henrik Tallinder medger, enligt *Aftonbladet/Sportbladet* 050214, att ”Hockey är en machosport, men inte utanför banan. Så professionella är vi att vi skiljer på det ena från det andra.” Men om vi ändå vill förklara vad som skedde, ter det sig som en rimlig hypotes att utgå från att situationen, så som den kom att utspela sig, medförde att det blev omöjligt för de tre spelarna att upprätthålla denna ”professionella” gräns mellan vad som är ”innanför” och ”utanför” ishockeyrinken hypermaskulina värld.

Till sist då: varför blev det massmediala intresset för händelsen så stort? Jag tror att flera faktorer spelar in. Händelsen sammanfaller med en omfattande massmedial debatt om mäns sexuellt aggressiva beteende mot kvinnor, exempel på detta är rättegången i Motala mot de fyra män som misstänkts för sexuellt utnyttjande av en minderårig flicka, eller de manliga nätverk mot mäns våld mot kvinnor som under hösten och vintern startats upp på flera ställen i Sverige. En annan faktor är att ishockey länge uppfattats som en ”machosport” och att det kanske finns föreställningar om att det snarare var ett ”när” än ett ”om” en händelse av denna typ skulle bli verklighet. En sista faktor har att göra med att samhällets förväntningar på idrottsstjärnors status som ”föredömen” alltjämt är mycket starka. Vi förväntar oss helt enkelt att idrottsstjärnor har ett bättre omdöme och en starkare karaktär än att förfalla till beteenden av den typ som utspelade sig i ett hotellrum på Scandic Park Hotell i Stockholm tidigt en februarimorgon 2005.

Kejsarens nya kläder¹: Tankar kring sexualitet och alkohol inom ishockeyn

Tobias Stark

Tre kronor är mer än sex

Uppgiften att tre landslagsspelare i ishockey misstänktes för våldtäkt på en kvinna i 20-årsåldern slog ned som en bomb i Idrotts-Sverige för en dryg vecka sedan. Dagen efter att nyheten hade briserat kallade *Aftonbladets* Mats Wennerholm saken för ”Tidernas hockey-skandal”². *Expressens* prominente sportkrönikör Mats Olsson gick ännu längre och rubricerade händelsen som ”en av de största skandalerna i svensk idrottshistoria”³.

Omständigheterna var under alla omständigheter ytterst uppseendeväckande. Männerna ifråga var tilltänkta att medverka i Tre Kronors match mot Tjeckien i Sweden Hockey Games i Globen på torsdagskvällen den 10 februari. Ingen av dem kom emellertid till spel. Vid halvfyrtiden anlände polis till Tre Kronors spelarhotell för att hämta de misstänkta gärningsmännen – Kristian Huselius, Andreas Lilja och Henrik Tallinder – till förhör.

Männerna släpptes senare samma kväll, men dök aldrig upp på isen. I stället meddelades åskådarna i den Globen tillsammans med en TV-publik i miljonklassen av Tre Kronors ledning att spelarna saknades på grund av ett polisingripande.⁴

Bakgrunden till förhören var att en kvinna i 20-årsåldern anmält att hon blivit sexuellt utnyttjad på ett hotell i centrala Stockholm. Med hjälp av kvinnans berättelse och hotellets övervakningskameror kunde polisen ringa in spelarna som de misstänkta gärningsmännen. Männerna har medgivit att de träffat kvinnan på en nattklubb, och att hon följt dem till spelarhotellet där de haft sex med henne, men att hon gjort detta frivilligt.⁵ Ord står alltså mot ord. Redan efter ett drygt dygn valde dock kammaråklagare Henrik Rasmusson att lägga ned utredningen med motivering att något brott inte gick att styrka. När detta skrivs har överåklagare Birgit Thunved, tillika föreståndare för en specialenhet för granskning av sexualbrott, meddelat att hon tänker återuppta fallet. Detta dock främst för att orientera sig i fallet.⁶

Att landslagsmännen friats från brott har dock inte inneburit att gått fria från klander och repressalier. Att gå ut på krogen kvällen före en landskamp, ta med sig en tidigare okänd kvinna upp på hotellrummet för att ha sex med henne, är enligt många oförenligt med gott uppförande. Detta särskilt för vuxna män som tidigare talat om hur viktigt det är för dem att känna stöd från fru och barn.⁷ Svenska Ishockeyförbundet har sedermera stängt av spelarna från allt vidare landslagsspel under resten av säsongen. Huselius och Tallinder har dessutom blivit uppsagda av sin arbetsgivare, Linköpings HC, medan

Andreas Lilja i stället tagit en "timeout" med stöd av Mora IK, den klubb han är kontrakterad av.⁸

Mitt syfte här är *inte* att moralisera över spelarnas agerande. I stället ämnar jag med utgångspunkt tagen i Huselius-Lilja-Tallinder-affären diskutera frågor rörande sexualitet och alkohol inom ishockeysporten. Jag inleder analysen med en granskning av hur man från ishockeyns och medias sida har hanterat fallet. Därefter uppmärksammas de kvinnor som finns i svansen efter populära ishockeyspelare. I artikelns avslutande del framhåller jag att det finns alarmerande likheter mellan den rådande ishockeykulturen och den miljö som många sexualbrottslingar vuxit upp i. Vidare argumenterar jag för att den kommodifieringsprocess som genomsyrar ishockeyn idag bidrar till en dehumanisering av spelarna, vilket i kombination med det kvinnofientliga och homofobiska språkbruk som florerar inom sporten lätt kan leda till att de börjar betrakta kvinnor som objekt för sin egen tillfredsställelse. Slutligen påpekar jag att strävan efter att eliminera problemet med sexuella övergrepp inom, och kring, ishockeyn fordrar att det skapas en större öppenhet och mer demokratisk anda inom sporten.

Svenska Ishockeyförbundets agerande och medias hållning

När polisen kom för att gripa Kristian Huselius, Andreas Lilja och Henrik Tallinder bad Tre Kronors ledning polisen vänta till efter matchen så att spelarna kunde delta i matchen. Detta medgavs dock inte. Svenska Ishockeyförbundets generalsekreterare, Michael Englund, menade kort efter polisingripandet att "det är väldigt tråkigt att det har blivit en sån enorm turbulens kring en sån här fråga".⁹ Förbundsordföranden Christer Englund ansåg för sin del att händelsen var beklaglig, eftersom den skadade "trovärdigheten" för svensk ishockey.¹⁰ Det var kort sagt Tre Kronors spelstyrka och "varumärke" som förbundsledningen först månade om. Hälsotillståndet för kvinna ifråga, och spelarnas eventuella skuld, tycks i bästa fall ha varit av sekundärt intresse för ishockeyförbundets tongivande representanter. Någon dag senare gjorde ishockeyförbundet helt om. På en presskonferens lördagen den 12 februari talade Christer Englund om att spelarna hade "förnedrat" kvinnan och att han skämdes: "visst är de fria i rätten, men det finns en annan sida också". Förbundet uppgavs ha gjort en internutredning och kommit fram till beslutet att stänga av spelarna från Tre Kronor under 2005. Vidare uppmanade Christer Englund spelarna att ta "ansvar för vad de gjort mot flickan".¹¹

Ishockeyförbundets agerande vållade starka reaktioner. I pressen talades det om att de ishockeyansvariga "handlat förvirrat och med flathet", liksom att förbundet först "försökt sopa problemet under mattan".¹² Det är mycket möjligt – och fullt förståligt – att folket i förbundsledningen drabbades av panik och rädsla när nyheten briserade. Därför handlade de kanske inte heller helt rationellt. Många har ändå haft svårt att se det senkomna fördomandet av spelarnas agerande, tillsammans med den lika plötsliga omtanken om kvinnan, som ett utslag av skenhelig opportunist; ett försök att återupprätta förtroende för sin "produkt" genom att hänga ut spelarna och svära sig själv fria från allt ansvar under det starka mediatrycket. När någon har tagits på bar gärning med byxorna nere är det givetvis

dumt att inte vidgå att kejsaren saknar kläder, särskilt om man känner att ens eget skinn står på spel. Men, fram till dess är alla fina killar ”både på och utanför banan” utåt sett oavsett vad som än händer, kan det tyckas.

En som resonerar ungefär så är elittränaren John Slettvoll. Slettvoll menar att Huselius, Liljas och Tallinders beteende är oförsvarbart, och att de måste klara av att ta ansvar för sina handlingar. Samtidigt menar han att problemet bottnar i ”den otydliga och tillåtande landslagskultur de själv [förbundsledningen, min anmärkning] skapat”. I stället för att se till sin egen skuld spelar ”ordföranden Christer Englund rollen som den oskyldige, den indignerade, den oskuldsfulle som svikits av tre spelare”. ”Förbundsledningen straffar inte landslagspelarna för deras agerande, utan för att detta agerande hamnat i offentligheten.”¹³

Jag håller med Slettvoll om att Huselius, Lilja och Tallinder är vuxna individer som bär ansvar för sina egna handlingar. Jag instämmer även i uppfattningen att man från Svenska Ishockeyförbundets sida alltför lättvindigt försöker svära sig fri från all skuld. Till skillnad från Slettvoll tror jag emellertid inte att lösningen på problematiken ligger i att förbundsledningen förser ishockeyspelarna med stramare tyglar, men mer om detta nedan. Här är det mer angeläget att klargöra varför jag anser att Svenska Ishockeyförbundet – det vill säga det styrande organet för ishockeysporten i landet – bär ett större ansvar än dess företrädare hittills velat vidgå i Huselius-Lilja-Tallinder-affären.

I min forskning har jag berört problematiken med sexuella övergrepp inom ishockeyn (”Pionjären, polar'n och poeten: maskuliniteter, nationella identiteter och kroppssyn inom kanadensisk, svensk och sovjetisk ishockey under det kalla kriget”, i *Historisk Tidskrift*, Nr 4, 2001). Denna forskning har jag även lagt fram för Svenska Ishockeyförbundets utvecklingsavdelning. Att de informerats om problematiken råder det alltså ingen tvekan om. Vad man gjort åt saken – om alls något – är däremot oklart. Vidare hävdar man från ishockeyförbundets sida att deras attitydprogram kring moralfrågor fungerar tillfredsställande. Idrottsvetenskapliga forskningsresultat pekar i en annan riktning. En studie gjord av Thomas Svensson och Johan Gustavsson ger vid handen att innehållet i förbundets styrdokument kring attitydfrågor tenderar att drunkna i bruset av medias ofta våldsromantiska sportjournalistik.¹⁴ Denna undersökning harmonierar med internationella forskningsrön som visat att utbildningsinsatser kring moral och etik bland idrottsutövare inte ger någon nämnvärd attitydförändring så länge som den övergripande strukturen inom idrotten består. Dessvärre har Svenssons och Gustavssons arbete viftas bort av folk i ledande position inom Svenska Ishockeyförbundet. Här vill jag även betona att Huselius-Lilja-Tallinder-affären *inte* utgör den första sex- eller alkoholrelaterade skandalen inom svensk ishockey. Den svenska ishockeyhistorien är tvärtom kantad av en lång rad av alkoholrelaterade skandaler och sexuella utsvängningar.

Inför sista matchen i Prag-VM 1947 låg Tre Kronor i vinnarhållet, allt laget behövde göra för att bärga guld var att i sista matchen besegra ”blåbärnationen” Österrike. Detta företag misslyckades emellertid, då centraleuropéerna vann med 2-1, efter en osedvanligt blek blågul insats. Inom kort spreds ryktet att svenskarna tagit ut segern i förskott och firat alltför hårt kvällen före matchen. Elaka tungor döpte snart om ishockeylandslaget till Tre Snapsar.¹⁵ En som vittnat om hur livat det kunnat gå till i Tre Kronor är den forne målvaktshjälten Lennart ”Klimpen” Häggroth. I sina memoarer *Himmel och Helvete* redogör

Häggroth för sitt alkoholmissbruk och hur det grundlades inom ishockeyn. Häggroth berättar även om Tre Kronors landslagssamlingar i Prag på 1960-talet, vilka internt gick under benämningen T.S.K-läger, det vill säga ”Träna, Supa och Knulla”-läger.¹⁶ Många minns säkert annars uppståndelsen kring målvaktstjärnan Peter Åslins festnatt under VM i München 1993, då han blev så pass full att han fick köras i rullstol, varpå han hemförlovades av den dåvarande förbundskaptenen, Curt Lundmark.¹⁷

Sex- och spritskandalerna inom ishockeyn är inte heller begränsade till Tre Kronor. Oräkneliga är de med mig som har ”tagit sin första fylla” i ett ishockeysammanhang. För några månader sedan skapade Växjö Lakers rubriker sedan det uppstått bråk i en krogkö när en av spelarna nekats inträde till en nattklubb på grund av att han inte hade åldern inne.¹⁸ Många med insyn inom ishockeyn har också hört historien om hur en grupp spelare i ett lag i södra Sverige för några år sedan praktiserade gruppsex med system till en lagkamrat. Detta läckte sedermera ut varpå en del motståndare började reta brodern under match i syfte att få honom ur balans. För att lösa situationen tvingades klubben därpå göra sig av med de inblandade spelarna.

Om ishockeyfolket vill dricka alkohol och/eller vara otrogna så är det givetvis deras val. Hyckleriet kring saken kan emellertid vara svår att ta. Många är de ishockeyföreträdare (tränare, spelare, ledare) på skilda nivåer som uttalat sig i anslutning till den aktuella affären sedan den blev känt. De flesta tar avstånd från Kristian Huselius, Andreas Liljas och Henrik Tallinders agerande, men bedyrar att det skall ses som ett enstaka felsteg, snarare än som den del av ett större mönster som det i realiteten handlar om. Flera journalister har efter Huselius-Lilja-Tallinder-affärens avslöjande tillstått att de länge känt till festandet och de sexuella utsvävningarna inom ishockeyn för att sedan rada upp historier, den ena snaskigare än den andra. En fråga som därmed infinner sig är varför de inte sagt något tidigare. Att finna något entydigt svar på detta är givetvis svårt. I många fall handlar det säkert om ren och skär omtanke: att föra uppgifterna vidare kan innebära att skadan på sätt och vis förvärras, och att tredje part får sitta emellan. Vad som kan sticka i ögonen är däremot att en del mediarepresentanter gärna skyndar sig att peka finger när det väl står klart att Kejsaren är naken. Detta inte minst eftersom de fram till dess, genom sina allt som oftast heroiserande porträtt, i hög grad faktiskt medverkat till hans kröning.¹⁹

Ett annat skäl till att många journalister kanske väljer att se mellan fingrarna på våra idrottares felsteg är att de ser upp till atleterna och gärna vill stå på god fot med dem. För övrigt finns det otvivelaktigt journalister som själva deltar i eskapaderna. Så var exempelvis Tre Kronors presschef Hans Andersson Peter Åslins dryckesbroder under den blöta festnatten i München. Andersson tog sig dock upp på hotellrummet för egen maskin, men blev hemförlovad även han.²⁰ Det finns även historier om journalister som bjudit ishockeyspelare på sprit, och haft prostituerade gående i skytteltrafik till hotellrummet, under stora turneringar. Att ”medbrottslingar” inom journalistkåren skulle avslöja eventuella snedsteg bland spelarna är knappast att förvänta sig. Snarare torde de ha intresse av att lägga locket på.

Detta sagt måste det understrykas med dubbla streck att det är långt ifrån alla inom ishockeyn som ”knullar runt” och/eller missbrukar alkohol. Alla som har insyn i ishockeyn vet dock att det är allt annat än sällsynt.

Män, fittor, lycksookerskor och hockeyhoror

Vad kan då sägas om ishockeyfolkets kvinnliga sexualpartners? Klart är att många kvinnor flockas kring ishockeyspelarna. Ishockeyspelarna är ofta mycket populära, och kallas stundom för ”kungar”, ja till och med ”gudar”. Bland alla de som ser upp till dem och/eller vill sola sig i deras glans finns det givetvis även många kvinnor. Vissa av dem hoppas säkert på giftermål, andra har kanske bara rent sexuella intressen. Det finns uppgifter om NHL-spelare som har adresskalendrar fulltecknade med namn på kvinnor de kan ringa när som helst på dygnet i så gott som alla de städer de kommer till för att spela ishockey. Andra berättelser handlar om NHL-spelare som inte kunnat sova på nätterna för att det överösts av telefonsamtal från kvinnor som vill komma och sova över hos dem. En del kvinnor är med flera olika spelare inom samma lag. I och med att lagkamraterna ”passar” kvinnorna mellan sig kallas de då ofta för ”*puck bunnies*”.²¹

Kvinnor som springer efter ishockeyspelare är heller inget okänt fenomen i Sverige. Situationen i många av landets ishockeynästen påminner i stort sett om den nordamerikanska som just skisserats. Den kanske vanligaste svenska benämningen på kvinnorna ifråga är ”hockeyhoror”.²² Att fenomenet ofta röner stor uppmärksamhet i det lokala sammanhanget kan illustreras av att Ljungbybandet *Cat Rapes Dog* besjunger det i låten ”Trojan Whores”.

Flera av de uttalanden som gjorts till Huselius, Liljas och Tallinders försvar refererar till fenomenet att det finns tjejer som gör nästan vad som helst för att lägga en ishockeyspelare. Henrik Tallinders far har sagt att kvinnan ifråga ”måste vara nåt slags lycksookerska”.²⁴ Detta medan Ingvar Malm, kanslichef på Sörmlands Ishockeyförbund, i P1 Morgon påstod att: ”Det finns en groupiementalitet bland [...] tjejerna”, och att kvinnan i Huselius-Lilja-Tallinder-affären har ”satt killarna i en fruktansvärd situation”, ”går man ut en kväll så måste man väl ändå tänka sig för vad man gör.”²⁵

Här skall erinras om att när detta skrivs är det alltså oklart vad som verkligen hände. Av det som är känt går det inte att utesluta att det rör om en ”lycksookerska”. Detta hindrar dock inte att det synsätt som Malm och Tallinder den äldre ger uttryck för kan betecknas som sexistiskt och kvinnofientligt. Att det finns ”lycksookerskor” i svansen efter ishockeyspelarna innebär *inte* att det är moraliskt oantastligt för de senare att ge sig hän och exploatera detta. Här skall också poängteras att misstänkliggörandet av den kvinnliga sexualiteten är en ”klassisk” patriarkal härskarteknik, följande den förhärskande genusnormaliteten med en ”aktiv” man, och en ”passiv” kvinna.²⁶ Det är denna fyrkantiga tankekonstruktion som Malm utgår ifrån. Grundbulten i Malms resonemang är att killar är slavar under sin egen sexualitet, om tjejer går ut på kvällarna är det på sätt vis deras eget fel om en man hoppar på henne, tycks Malm resonera.

En djupare förståelse av fenomenet med tjejer i ishockeyns svans kräver att den grundläggande genusstrukturen inom sporten, liksom samhället i stort, uppmärksammas. Ishockeysporten har en ovedersägligt manlig genuskodning – den överlägsna majoriteten av alla spelare är av hankön, och det är strängt taget bara män som innehar ledande positioner. I denna homosociala miljö är allt ”kvinnligt” av mindre värde än allt ”manligt”.²⁷ Detta framgår med all tydlighet av Malms resonemang; det är männen han vill skydda

från den ensamma unga kvinnan, inte tvärtom. Här bör även skjutas in att det finns röster som har gjort gällande att Huselius, Lilja och Tallinder på ”narcissistisk” manér hängt upp sig på sin egen sorg, men knappt visat någon empati för den unga kvinnan.²⁸

I spåren efter Huselius-Lilja-Tallinder-affären har flera ishockeyföreträdare hävdade att det absolut inte finns någon machokultur eller kvinnofientlig hållning inom ishockeyn i stort. De inom ishockeyn gängse invektiven ”fitta”, ”kärring” och ”fikus”, samt det faktum att man som spelare och ledare kan vinna prestige för att man är ”hänsynslös”, ”kryper under skinnet på motståndarna” och ser det som självklart att ställa upp till spel fast man är skadad, pekar i motsatt riktning. En förklaring till denna skevhet kan säkert vara att människor som socialiserats in i en viss kultur har svårt att se den för vad den är. Minst lika viktigt att ta fasta på är emellertid att de som uttalat sig i saken frågan inte kanske vågar – eller vill – säga sanningen eftersom den kanske riskera att skada dem själva, och att ”skada ishockeyn”.

Till sist vill jag flika in en sak apropå att det att det kanske finns de som förfäras över ”hockeyhoror” som väljer att gå sängvägen för att komma ishockeystjärnorna riktigt nära in på livet. Innan någon skambelägger dessa kvinnor bör han/hon betänka att så länge som den rådande genusstrukturen består inom ishockeyn är det lättare för en ung kvinna att bli en ”hockeyhora”, eller en ”lycksökerska”, än en framgångsrik ishockeyspelare. I en mer jämställd och rättvis värld skulle det kanske inte behöva finnas så många ”lycksökerskor”, eftersom kvinnorna ifråga skulle ha helt andra möjligheter att ”finna lyckan” än som nu är fallet.

Handslag eller judaskyss...

I och med att Kristian Huselius, Andreas Lilja och Henrik Tallinder har meriter från spel i NHL har tanken väckts att deras agerande den aktuella natten kan vara något som de lärt sig under sin tid inom den nordamerikanska proffscirkusen. Antalet sex- och drogrelaterade skandaler har varit mångdubbelt fler inom den nordamerikanska proffsidrotten än i den svenska idrottsrörelsen. Den förre världsmästaren i tungviktsboxning Mike Tyson har exempelvis avtjänat ett längre fängelsestraff för våldtäkt. Det finns vidare uppgifter om att den amerikanska fotbollsligan NFL har ett antal advokater anställda som *bara* arbetar med olika faderskapsmål som deras spelare och ledare dras in i. Här kan även nämnas att ishockeyspelaren Theo Fluery bara är en i raden av stora nordamerikanska idrottsstjärnor som har skapat rubriker för sina drogproblem. Att förklara Huselius, Liljas och Tallinders agerande som en följd av nordamerikanska ovanor är ändå otillfredsställande. Det torde stå klart av ovensagda. Här skall i stället poängteras att excesser i sex och alkohol, samt missbruk, otrohet och sexuella övergrepp förekommer i alla samhällen och sociala sammanhang – svensk ishockey är dessvärre inget undantag.²⁹ Det finns dock omständigheter som gör att ishockeyn – liksom idrotten i stort – nog behöver genomlysas lite extra.

Statistik från Nordamerika visar att det proportionellt sett är mycket fler manliga idrottsmän som anklagas för sexuella övergrepp än män från den övriga befolkningen, men det är procentuellt sett långt färre som fälls juridiskt.³⁰ Detta kan beror på att det

finns de som försöker pressa pengar av idrottsstjärnor genom att beskylla dem för illgärningar. Men, det kan också ha att göra med att det är svårare att ”komma åt” idrottsidoler rättsligt tack vare deras uppburna sociala och ekonomiska ställning. I vilket fall är det av stort allmänintresse att saken utreds ordentligt.

I Nordamerika har faktiskt alltfler forskare utifrån statistik av ovan angivet slag, jämte den misogyni och homofobi som grasserar inom idrottsvärlden, börjat att tala om idrotten i termer av ”rape culture”, det vill säga som en våldtäktskultur. Det gäller även ishockeyn. Journalisten Laura Robinson visar i sin tänkvärda bok, *Crossing the Line: Violence and Sexual Assault in Canada's National Sport*, att den nordamerikanska ishockeykulturen uppvisar alarmerande likheter med den miljö som många sexbrottslingar vuxit upp i, såsom en påtaglig närvaro av våld, en exponering för pornografi, samt en rigid syn på förhållandet mellan könen. Detta är en oroväckande slutsats som fordrar påsyn.³¹

Förekomsten av sexualiserat våld inom ishockeyn är under alla förhållanden oomtvistlig. I Nordamerika finns det otaliga vittnesmål om förnedrande initieringsritualer, som till exempel att de äldre och mer rutinerade spelarna medelst tvång rakar nya lagkamraters könshår, samt att nykomlingarna nödgas genomföra den beryktade ”elefantgången”, det vill säga att gå på led hållandes i varandras penis. Syftet med dessa initieringsriter är stärka sammanhållningen i laget, och de utförs inte sällan med ledarnas goda minne, om de nu inte rent av deltar i aktiviteterna. I Nordamerika finns det också flera fall av pedofili och gruppvåldtäkter där ishockeyfolk varit inblandade. En av de mer omtalade sexskandalerna i Nordamerikansk ishockey var när den framgångsrike juniorlagstränaren Graham James för några års sedan dömdes till fängelse för sexövergrepp, efter att NHL-spelaren Sheldon Kennedy trätt fram och vittnat om hur James förgripit sig på honom under sin juniortid. Trots starka bevis mot James valde många inom nordamerikansk ishockey att misstro Kennedy och i stället ställa sig på James' sida. Det sistnämnda ger en fingervisning om hur svårt det faktiskt är att komma åt problemet. I många fall vill man inte tro på uppgifterna om sexuella oegentligheter, i otaliga andra försöker kanske folk i ledande position att tysta ned det på ungefär liknande sätt som Svenska Ishockeyförbundets ledning först verkar ha försökt mörka Kristian Huselius, Andreas Liljas och Henrik Tallinders agerande.

På sätt och vis ter sig just idrottsrörelsen faktiskt som idealisk miljö för en sexförbrytare att verka i. Inom idrotten är det den välformade, atletiska kroppen som står i fokus, och kroppslig beröring är emellanåt omöjlig att undvika. Ofta kommer tränare och adepter också varandra så nära in på livet att ett djupt beroendeförhållande uppstår, vilket givetvis kan utnyttjas för alla tänkbara syften, inte minst sexuella. Därtill kommer, som redan tangerats, det faktum att många idrottspersonligheter är så pass uppburna att de i det närmas-te står över alla misstankar. Det finns dessutom goda skäl att betänka den kommodifieringsprocess som präglar ishockeyn idag, samt de konsekvenser den kan få för de aktiva och deras kroppsforeställning. Laura Robinson påpekar att dagens ishockey präglas av:

The modern know-how of marketing experts, who reduce young men to commodities that are bought and sold on the whim of older men who stand to make money by signing or trading the right player.³²

Ingen vet om det marknadstänkande som numera genomsyrar ishockeyn, där det blir allt vanligare att tala om ”produkter” och ”paketering” när man refererar till människor av kött och blod, är det bästa sättet att fostra atleter och människor på, fastslår Robinson.³³ Vad vi kan utgå ifrån är däremot att många stjärnor, som är invanda med att folk omkring dem berättar hur pass ”bra” och ”framgångsrika” de är, säkert kan utveckla ett narcissistiskt drag, om de nu inte redan hade det. Detta i kombination med att ishockeyn utgör en extremt manligt kodad och könssegregerad miljö, där dominans av andra inte bara tolereras, utan till och med lovprisas, och deras personliga värde är intimt sammanbundet med spelarens kroppsliga status, utgör en grogrund för sexism och sexuellt våld. Eller för att uttrycka saken annorlunda: för manliga ishockeyspelare som är vana vid att objektifieras, och prisas för sin förmåga att agera med fysisk aggressivitet, samt vistas mycket i en miljö där det ofta talas nedlåtande om ”kvinnliga egenskaper”, är steget till att börjar betrakta kvinnor som objekt för sin egen tillfredsställelse kanske inte så långt som man önskar.³⁴

Därför är jag rädd att Settvolls tanke om belägga ishockeyspelare med hårdare tyglar kan förvärpa saken om den implementeras fullt ut. I likhet med Laura Robinson menar jag att lösningen på problemet snarare står att finna i en mindre ljusskygg och mer demokratisk organisatorisk uppbyggnad, innebärande ett nedbrytande av den inom ishockeyn förhärskande patriarkala och hierarkiska strukturen, samt en ökad öppenhet för människor från alla möjliga bakgrunder.³⁵ Detta förslag ligger för övrigt i linje med det politiskt understödda arbete på att öka jämställdheten och integrationen inom svensk idrott som just nu pågår under namnet *Handslaget*.³⁶ Denna satsning är en bra början. Låt oss bara hoppas att det får ett rejält genomslag och inte bara blir en läpparnas bekännelse!

Noter

- 1 Tack till Dino Viscovi för att ha givit uppslag till artikelrubriken. Stort tack även till Gunlög Fur för att ha hjälpt mig utveckla mina tankegångar.
- 2 Mats Wennerholm, ”Chocken direkt i tv”, *Sportbladet* 11/2-2005.
- 3 Mats Olsson, ”Några borde stoppat dem”, *Expressen*, Sport, 11/2 2005.
- 4 Hans Jansson, Malin Fransson och Michael Winiarski, ”Tre Kronor-stjärnor i polisförhör om våldtäkt”, *DN* 11/2-2005; Mats Wennerholm, ”Chocken direkt i tv”, *Sportbladet*, 11/2-2005.
- 5 ”Vi har inte gjort fel”, *Sportbladet*, 14/2-2005
- 6 Daniel Berglund & Ida Thunberg, ”Skandalnatten granskas igen”, *Expressen*, 17/2-2005. Ungefär samtidigt som det offentliggjordes att Thunved skulle återuppta fallet publicerade Aftonbladet en anonym intervju med en kvinna i 28-årsåldern som uppgav sig ha blivit våldtagen av en annan Tre Kronor-spelare under liknande omständigheter för några år sedan; Petra Thorén, ”Jag blev också sexutnyttjad”, *Sportbladet*, 16/2-2005.
- 7 Se t ex Malin Fransson, ”Enkät: Tycker du att Lilja, Huselius och Tallinder ska få spela i Tre Kronor i framtiden?”, *DN*, 12/2-2005; Mats Olsson, ”Män med gang-bang

- om hobby”, *Expressen*, 12/2-2005; ”Som förebilder har ni totalkraschat!”, *Aftonbladet*, 15/2-2005.
- 8 Mattias Larsson, ”Sponsorerna hotade att hoppa av”, *Sportbladet*, 15/2-2005; Lasse Anrell, ”Det enda vettiga beslut som tagits i skandalsåpan”, *Sportbladet*, 15/2-2005.
 - 9 Burre Behdjou, ”Skandalen: Spelarna lämnar Tre Kronor”, *Expressen*, 11/2-2005.
 - 10 Hans Jansson, Malin Fransson och Mikael Winiarski, ”Tre Kronor-stjärnor i polisförhör om våldtäkt”, *DN* 11/2-2005.
 - 11 Mathias Lühr, ”Nu sågar ledningen spelarna”, *Expressen*, 13/2-2005.
 - 12 Mathias Lühr, ”Nu sågar ledningen spelarna”, *Expressen*, 13/2-2005.
 - 13 John Slettvoll, ””Hycklande hockeyledning ger efter för mediedrevet””.
 - 14 http://www.idrottsforum.org/articles/gustafsson_svansson/gustafsson_svansson041026.html
 - 15 Se Tore Nilsson, ”Landslaget Tre Snapsar”, *Ishockeyboken 1947-48*, s 74-77.
 - 16 Lennart ”Klimpen” Häggroth i samarbete med Bengt-Åke Cras, *Himmel och Helvete: Min väg till framgång och kampen mot spriten*, Sportförlaget 1994, särskilt s 94.
 - 17 Mats Wennerholm, ”Chocken direkt i TV”, *Aftonbladet*, 11/2-2005.
 - 18 Johan Rikner, ”Hockeystjärna i vilt slagsmål”, *Sportbladet*, 22/12-2004.
 - 19 För en diskussion av hur media bidrar till konstruktionen av idrottshjältar; se Garry Whannel, *Media Sport Stars: Masculinities and Moralities*, London 2002.
 - 20 Mats Wennerholm, ”Chocken direkt i tv”, *Sportbladet* 11/2-2005.
 - 21 Se t ex Laura Robinson, *Crossing the Line: Violence and Sexual Assault in Canada's National Sport*, Toronto 1998, s 141.
 - 22 Benämningen ”hockeyhora” används även ibland för spelare som byter lag ofta.
 - 24 Daniel Berglund, ”Spelarna: Det här är helt sjukt”, *Expressen*, 11/2-2005. Kvinnan själv har uppgivit att hon inte visste vilka männen var; Malin Nord, ”- Jag vaknar upp på rygg”, *Sportbladet*, 15/2-2005.
 - 25 ÅP, ”Ett mansuppror på väg inom sporten?”, *Expressen*, 16/2-2005.
 - 26 Se Laura Robinson, *Crossing the Line: Violence and Sexual Assault in Canada's National Sport*, Toronto 1998, s 59.
 - 27 Se Steven M. Ortiz, ”Travelling with the Ball Club: A Code of Conduct for Wives Only”, *Symbolic Interaction*, Vol 20, No 3, 1997.
 - 28 Stefan Persson, ”Lilja mår dåligt – måste söka psykologhjälp”, *Sportbladet*, 15/2-2005.
 - 29 Det skall dock påpekas att oegentligheter inom och kring idrotten när de väl blivit offentlig uppmärksammas och omskrivs mycket mer än till exempel sådant som mäns våld mot kvinnor i ”vanliga” familjer; se t ex Sara Damber, ”När blev medierna moralens väcktare?”, *Aftonbladet*, 18/2-2005.
 - 30 Jeffrey R. Benedict & Alan Klein, ”Arrest and Conviction Rates for Athletes Accused of Sexual Assault”, *Sociology of Sport Journal*, Vol. 14, No. 1 1997.
 - 31 Se t ex Michael A. Messner & Donald F. Sabo, *Sex, Violence and Power in Sports. Rethinking Masculinity*, Freedom, Calif. 1994; Mariah Burton Nelson, *The Stronger Women Get, the More Men Love Football. Sexism and the American Culture of Sports*,

- New York 1994; Laura Robinson, *Crossing the Line. Violence and Sexual Assault in Canada's National Sport*, Toronto 1998, s 47-48.
- 32 Robinson, s 2.
- 33 Robinson, s 2-3.
- 34 Se t ex Michael A. Messner & Donald F. Sabo, *Sex, Violence and Power in Sports. Rethinking Masculinity*, Freedom, Calif. 1994; Mariah Burton Nelson, *The Stronger Women Get, the More Men Love Football. Sexism and the American Culture of Sports*, New York 1994; Robinson, passim.
- 35 Robinson, s 218-219.
- 36 Om *Handslaget*; se <http://www.rf.se/t3.asp?p=77127>